

XVIII међународни научни скуп Правнички дани –
„Проф. др Славко Царић“

ПРАВО И ДРУШТВО
У УСЛОВИМА ПАНДЕМИЈЕ

XVIII international scientific meeting Legal days –
„Prof. Slavko Carić, PhD“

LAW AND SOCIETY
IN TIMES OF PANDEMIC

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 24. септембар 2021.

Зборник радова са XVIII међународног научног скупа
Правнички дани – „Проф. др Славко Царић“
„ПРАВО И ДРУШТВО У УСЛОВИМА ПАНДЕМИЈЕ“
24. септембар 2021. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Мирко Кулић, редовни професор
Др Милан Почуча, редовни професор
Др Владимир Козар, редовни професор
Др Милош Марковић, редовни професор
Др Јелена Матијашевић, редовни професор
Др Предраг Мирковић, ванредни професор
Др Дарко Голић, ванредни професор
Др Гордана Бејатовић, ванредни професор
Др Ненад Бингулац, ванредни професор
Др Сања Шкорић, ванредни професор
Др Јоко Драгојловић, доцент
Др Маријана Младенов, доцент
Др Марко Станковић, доцент

За издавача:

Др Мирко Кулић, *редовни професор*

Уредник:

Др Мирко Кулић, *редовни професор*

Штампа:

НС Мала Књига+, Нови Сад

Тираж: 150

ISBN 978-86-86121-45-5

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ – председник Научног одбора
Декан Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ
Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република
Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ
Ректор Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду и ванредни професор Факултета тахничких
наука, Универзитета у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА
Продекан за науку и развој и шеф Грађанскоправне катедре на Правном факултету
за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду
| Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ
Продекан за наставу и ванредни професор на Правном факултету за привреду и
правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ
Продекан за међународну сарадњу и доцент на Правном факултету за привреду и
правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДУШАНКА ЂУРЂЕВ
Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ
Шеф катедре кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и нотаријат |
Руска Федерација

ПРОФ. ДР НЕДЕЉКО СТАНКОВИЋ
Ректор Европског универзитета Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

АКАДЕМИК ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ
Председник Основног суда у Котору | Република Црна Гора

АКАДЕМИК ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ
Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

АКАДЕМИК DR WOLFGANG ROHRBACH
St. Elizabeth University of Health and Social Sciences | Austrija

PROF. DR VANO TSERTSVADZE
Georgian Institute of Public Affairs | Gruzija

ПРОФ. ДР МАРТА ГЕРЕГ
Декан Правног факултета у Сегедину | Мађарска

ПРОФ. ДР РУДИКА ГМАЈНИЋ

Професор на Медицинском факултету у Осијеку и члан Хрватске академије
медицинских наука | Република Хрватска

ДОЦ. ДР ЈАН ЈАНАЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република
Словачка

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент Универзитет Коменски Братислава | Република
Словачка

ПРОФ. ДР НЕЂО ДАНИЛОВИЋ

Редован професор Универзитет Никола Тесла у Београду и председник
међународног удружења методолога друштвених наука у Београду | Република
Србије

ДОЦ. ДР АЛБИНА АБИДОВИЋ

Доцент на Европском универзитету Kallos Тузла | Босна и Херцеговина

ПРОФ. ДР ЗОРАН ФИЛИПОВСКИ

Проректор за међународну сарадњу, Интернационални „Vision”
Универзитет | Северна Македонија

PROF. DR ALEXIOS PANAGOPOULOS

University neapolis paphos Cyprus master studys in public law and
administration | Kiparska Republika

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР МЕДОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ДОЦ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет
Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ДОЦ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - председник Организационог одбора

ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЈШИЋ ДАБЕТИЋ

ПРОФ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ДОЦ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ДОЦ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ДОЦ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА СУБОТИН

ДОЦ. ДР ВЛАДИМИР ШЕБЕК

МСР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСР АЊА КОПРИВИЦА

МСР СТЕФАН ДИТРИХ

МСР МАРА ДЕСПОТОВ

МСР ТАМАРА КРСТИЋ

Секретар:

МСР АЊА КОПРИВИЦА, асистент

Dr Maja Subotin, docent

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: maja.subotin@pravni-fakultet.info

Dr Jelena Matijašević, redovni profesor

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu,
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
e-mail: jelena@pravni-fakultet.info

UTICAJ PANDEMIJE KORONA VIRUSA NA NASILJE U PORODICI

Apstrakt:

Pandemija korona virusa je na globalnom nivou uticala na pojavu socijalnih poremećaja bez presedana koji su se reflektovali u različitim segmentima života svakog pojedinca. Socijalno distanciranje, ograničenje kretanja, rad od kuće, ograničena putovanja i druge restriktivne mere uvedene sa ciljem sprečavanja širenja korona virusa kreirale su idealno okruženje za porast nasilja u porodici. Brojne žrtve nasilja u porodici su zbog ovih mera bile prinuđene da budu izolovane sa svojim nasilnicima, rizikujući novo ili eskalirajuće nasilje. Ekonomske posledice izazvane pandemijom korona virusa odrazile su se na finansijsku nezavisnost žena koja predstavlja jedan od ključnih faktora sprečavanja nasilja u porodici. U novonastaloj vanrednoj situaciji pitanje porodičnog nasilja je marginalizovano, a promene u načinu organizacije rada mehanizama za zaštitu od porodičnog nasilja dodatno otežavaju pružanje neophodne podrške. Višedimenzionalni društveni problem kao što je nasilje u porodici zahteva posvećeniji multidisciplinarni pristup službi za mentalno zdravlje i proaktivniji rad svih subjekta zaštite u doba pandemije.

Ključne reči: korona virus, pandemija, nasilje u porodici, nasilje nad ženama

UVOD

Nasilje u porodici predstavlja višedimenzionalni društveni problem čija kompleksnost otežava njegovo definisanje. Složenost i rasprostranjenost ove pojave zahteva koordinisanu reakciju državnih organa i drugih subjekata koji deluju sa ciljem pružanja pomoći i zaštite žrtvama porodičnog nasilja. Nasilje u porodici podrazumeva nasilje koje počinje sadašnji ili bivši bračni ili vanbračni partneri, ali i međugeneracijsko nasilje između roditelja i njihove dece.

Pandemija korona virusa pogodila je sve države i promenila svakodnevni život ljudi na globalnom nivou. Razmere i posledice korona virusa nametnule su potrebu za uvođenjem različitih mera sa ciljem suzbijanja pandemije, a koje su podrazumevale zatvaranje granica, karantin, odnosno kućnu izolaciju, uvođenje policijskog časa, socijalno distanciranje i dr. Ove mere dovele su do toga da su žrtve porodičnog nasilja bile prinuđene da budu izolovane sa nasilnicima i u konstantnom riziku u pogledu novog ili eskalirajućeg nasilja.

Posledice pandemije negativno su se odrazile na siromaštvo, nejednakost i ugroženost mnogih porodica, a posebno dece. U ovakvoj situaciji deca se nalaze u većem riziku da postanu dvostruke žrtve nasilja - direktno i indirektno, kao posmatrači nasilja u porodici.

U vanrednim situacijama kao što je pandemija korona virusa države se nalaze pred većim izazovom u pogledu sprečavanja marginalizovanja značajnih društvenih problema, kao što je nasilje u porodici. U okolnostima koje zahtevaju uvođenje drastičnih mera sa ciljem suzbijanja pandemije, države imaju zadatak da prilagode postojeće i osmisle nove efikasne mehanizme zaštite i pružanja podrške žrtvama nasilja u porodici.

MEĐUNARODNI STANDARDI I PRAVNA REGULATIVA NASILJA U PORODICI

Međunarodni pravni standardi i preporuke predstavljaju osnovu za razvoj pravnih mehanizama zaštite od nasilja u porodici. Na međunarodnom nivou, jedna od potpunijih definicija nalazi se u Konvenciji Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine u kojoj se navodi da nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici predstavljaju sva dela fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u porodici ili domaćinstvu, ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, nezavisno od toga da li počinitelj nasilja deli ili je delio isto prebivalište sa žrtvom.¹⁾ Na ovaj način definisano nasilje u porodici posebno je značajno, jer, za razliku od drugih definicija, ističe ekonomsko nasilje kao oblik nasilja u porodici.

Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, tzv. Istanbulsku konvenciju, Parlamentarna skupština Saveta Evrope proglasila je standardom koji menja temelje u ovoj oblasti jer državama pruža novi i detaljan međunarodnopravni okvir i predstavlja prvi akt Saveta Evrope koji je pravno obavezujući u oblasti sprečavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.²⁾

Pored toga, u kontekstu sprečavanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici, značajni međunarodni dokumenti su svakako i Konvencija Ujedinjenih nacija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena³⁾, Deklaracija Ujedinjenih nacija o eliminisanju nasilja nad ženama⁴⁾, Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta⁵⁾, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju⁶⁾, Rezolucija Komisije Ujedinjenih nacija za ljudska prava 2003/45-Eliminacija nasilja nad ženama⁷⁾ i dr. Opravdano bi bilo očekivati u narednom periodu usvajanje niza međunarodnih dokumenata usmerenih ka suzbijanju posledica pandemije korona virusa, a koji se bave i pitanjem nasilja u porodici.

Kada je reč o Republici Srbiji, značajan korak napravljen je kroz donošenje Zakona o sprečavanju nasilja u porodici⁸⁾. Ovim zakonom se na opšti i jedinstven način uredila

- 1) Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine – dostupno na: <https://rm.coe.int/1680462540> (01.07.2021.)
- 2) Mušić, S. (2018). Nasilje u porodici kroz pravni okvir u Bosni i Hercegovini, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, br. XXVI, str. 178.
- 3) Usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 18. decembra 1979. godine.
- 4) Usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija decembra 1993. godine.
- 5) Usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 20. novembra 1989. godine.
- 6) Usvojena na Četvrtoj svetskoj konferenciji Ujedinjenih nacija o ženama održanoj u Pekingu, septembra 1995. godine.
- 7) Usvojena 23. aprila 2003. godine. Dokument je zaveden pod oznakom E/CN.4/RES/2003/45.
- 8) Zakon o sprečavanju nasilja u porodici ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016)

organizacija i postupanje državnih organa i ustanova radi efikasne prevencije, kao i hitne, pravovremene i delotvorne zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici.⁹⁾

Zakonodavac je kroz ovaj zakon pokazao odlučnost u proaktivnoj borbi protiv nasilja u porodici, a to je, između ostalog, bila i obaveza prihvaćena ratifikacijom tzv. Istanbulske konvencije.

Prema Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici, nasilje u porodici jeste akt fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja učinioca prema licu sa kojim se učinilac nalazi u sadašnjem ili ranijem bračnom ili vanbračnom ili partnerskom odnosu ili prema licu sa kojim je krvni srodnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do drugog stepena ili sa kojim je srodnik po tazbini do drugog stepena ili kome je usvojitelj, usvojenik, hranjenik ili hranitelj ili prema drugom licu sa kojim živi ili je živeo u zajedničkom domaćinstvu.¹⁰⁾

Osnovni ciljevi donošenja Zakona o sprečavanju nasilja u porodici ogledaju se u nameri da se premesti pravni vakuum koji postoji od prijave nasilja ili opasnosti od nasilja do otpočinjanja odgovarajućeg sudskog postupka, u želji da se u domaći pravni sistem uvede standard prema kome učinilac nasilja ne sme ostati u kući, ne samo kada je nasilje već učinjeno, već i kada postoji neposredna opasnost od nasilja, kao i u ostvarivanju principa nulte tolerancije na nasilje.¹¹⁾ Međutim, mišljenja o samom Zakonu su podeljena. Imajući u vidu učestalost prijavljivanja nasilja u porodici, jasno je zbog čega su u fokusu mnogih analiza upravo njegove najbitnije odredbe, a posebno one koje se odnose na nova policijska ovlašćenja u pogledu srečavanja nasilja u porodici.¹²⁾

PORAST NASILJA U PORODICI TOKOM PANDEMIJE KORONA VIRUSA

Mere za suzbijanje korona virusa podrazumevale su zatvaranje granica, ali i uvođenje policijskog časa, pa je do početka aprila 2020. godine više od polovine svetske populacije bilo u kućnom karantinu. Ovakva situacija uticala je na porast nasilja u porodici. Širom sveta zabeleženi su drastični slučajevi nasilja u porodicama što govori u prilog tome da su mere koje su uvođene sa ciljem da se spasi životi potencijalnih žrtava korona virusa, istovremeno uticale na veći stepen ugroženosti žena i dece u slučajevima porodičnog nasilja. U prilog tome govore podaci koji pokazuju da kako se u određenim zemljama pojavljivala infekcija i određivala izolacija građana, tako su telefonske linije za pomoć žrtvama nasilja u porodici beležile sve veći broj poziva. Procenjuje se da je broj poziva ovim telefonskim linijama uvećan za čak 60 posto.¹³⁾

Nasilje u porodici ima tendenciju rasta u svakoj vanrednoj situaciji, pa tako i u vreme epidemije. Stres, zabrinutost za život i zdravlje, izmenjeni režimi rada službi za pružanje pomoći, povećani ekonomski problemi i smanjen društveni kontakt stvaraju

9) Bugarski, T. D. (2018). Borba protiv nasilja u porodici u praksi nadležnih organa u Novom Sadu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 52, br. 1, str. 100.

10) Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, *op.cit.*, čl. 3, st. 3.

11) Spasić, D., Radovanović, I. (2019). Kontekst zaštite od nasilja u porodici i zloupotrebe oružja - zakonodavni okvir i rezolucija 1325 u Srbiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, vol. 58, br. 83, str. 154.

12) Više o tome u: Jugović, S. M. (2018). (Ne)delotvornost Zakona o sprečavanju nasilja u Republici Srbiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 5, br. 3, str. 962.

13) Grbić Pavlović, N. (2020). *Nasilje u porodici u doba pandemije - Uticaj preventivnih mjera za korona virus na nasilje u porodici u Bosni i Hercegovini*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo, str. 3

povećan rizik od pojave porodičnog nasilja, a posebno nasilja nad ženama. U sistemima koji odražavaju rodnu nejednakost na različitim nivoima društva i u kojima su prisutne političke i socioekonomske nestabilnosti, ovaj rizik je još veći. Ograničeno kretanje, mere kućne izolacije radi sprečavanja širenja zaraze, nedostatak kulturnih i zabavnih aktivnosti, nagla promena svakodnevnog načina života i rad od kuće, stvorili su uslove za eskalaciju nasilja u porodici.

Preciznih podataka o povećanju nasilja u porodici širom sveta još uvek nema, ali istraživanja pokazuju da je došlo do naglog porasta u 2020. godini. Prema procenama određenih sprovedenih anketa u pojedinim pokrajinama Kine ovaj porast iznosi čak 300%, u Argentini 25%, na Kipru 30%, Singapuru 33%, u Brazilu 50%, u SAD između 10-30%, a u Velikoj Britaniji je broj poziva za pomoć u slučaju nasilja u porodici skočio za čak 200%.¹⁴⁾

Kada je reč o Republici Srbiji, prema podacima državnih organa zabeleženo je smanjenje broja prijava nasilja u porodici tokom vanrednog stanja. Broj prijavljenih punoletnih lica za krivično delo nasilje u porodici u 2018. godini iznosio je 7916, a 2019. godine prijavljeno je 7308 lica, dok je 2020. godine prijavljeno 5932 lica.¹⁵⁾ Iz ovih podataka može se zaključiti da je smanjen broj izvršenih krivičnih dela nasilje u porodici, međutim na osnovu podataka drugih država, faktora rizika koji se posebno javljaju u vreme vanrednog stanja, odnosno karantina, može se zaključiti da je tamna brojka izuzetno visoka kada je reč o ovom krivičnom delu.

Osim podataka državnih organa koji ukazuju na smanjenje broja prijava nasilja u porodici, ne postoje drugi precizni podaci o broju žena koje su tokom vanrednog stanja bile izložene nasilju u porodici. Zvanični podaci državnih organa mogu pogrešno navesti na zaključak da je u vreme vanrednog stanja smanjen obim ovog oblika nasilja, s obzirom na to da je u velikom broju slučajeva manji broj prijava nasilja posledica ograničenih mogućnosti žena da prijave nasilje. Svetska praksa potvrđuje da se nasilje prema ženama u porodici i partnerskim odnosima povećava u periodima krize, što pokazuje da je sasvim izvesno da je tokom vanrednog stanja i u Srbiji, kao i u drugim državama, došlo do njegovog povećanja, a ne do smanjivanja. Ovo potvrđuju podaci specijalizovanih ženskih organizacija za pružanje pomoći žrtvama nasilja u porodici o povećanju broja žena koje traže pomoć i podršku.¹⁶⁾ U ovom kontekstu, značajan je podatak Autonomnog ženskog centra koji je objavio da su tokom prvog meseca vanrednog stanja primili tri puta veći broj poziva nego ranije.¹⁷⁾

Poseban problem u vreme epidemije predstavlja ograničen pristup uslugama zdravstvene zaštite i promenjeni režimi rada telefonskih linija za pomoć žrtvama nasilja,

14) Kluger, J. (2021). Domestic Violence Is a Pandemic Within the COVID-19 Pandemic, *Time* – dostupno na: <https://time.com/5928539/domestic-violence-covid-19/> (10.07.2021.)

15) Podaci Republičkog zavoda za statistiku dostupni na: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/> (15.07.2021.)

16) Pajvančić, M., Petrušić, N., Nikolin, S., Vladislavljević, A., Baćanović, V. (2020). *Rodna analiza odgovora na COVID-19 u Republici Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji i Ženska platforma za razvoj Srbije 2014-2020, Beograd, str. 104.

17) Balkanska istraživačka mreža, Koronavirus i nasilje u porodici: Kad dom nije najsigurnije mesto – dostupno na: <https://javno.rs/vest/koronavirus-i-nasilje-u-porodici-kad-dom-nije-najsigurnije-mesto> (09.07.2021.)

sigurnih kuća, kao i pružaoca pravne pomoći, što ženama otežava pristup onom broju izvora pomoći koji bi im obično bio dostupan.¹⁸⁾

Mehanizmi i generatori kriminalnog ponašanja su složeni i mnogoznačni, što upućuje na zaključak da nije moguće jedan uslov proglašiti kao pretežan ili isključivi kada je reč o kretanju određene stope kriminaliteta.¹⁹⁾ Upravo kroz ovu prizmu neophodno je sagledati i uticaj pandemije korona virusa. Uzrok za porast pojave nasilja u porodici ne treba tražiti u novonastaloj situaciji i uvedenim merama sa ciljem suzbijanja korona virusa. Uzroke treba tražiti u različitim društvenim, socijalnim, psihološkim i drugim opštim faktorima, a stanje pandemije posmatrati kao dodatni uslov, stimulans, koji je doprineo njihovoj akumulaciji i ispoljavanju nasilja u porodici u situacijama kada su za to već postojale određene predispozicije.

MERE PREVENCIJE I ODGOVOR NA PORAST NASILJA

Obaveza države i njenih institucija jeste da osmisli, organizuje i sprovede mere zaštite i podrške koje će preventivno uticati na to da se nasilje u porodici kao društveno negativna pojava spreči i da se efikasno saniraju posledice na pojedinca, porodicu i celokupnu društvenu zajednicu, a na to obavezuju zakonske odredbe, ali i dostignuti razvoj civilizacijskih vrednosti.²⁰⁾ Ovaj zadatak je izuzetno kompleksan i važan u vanrednim situacijama kao što je pandemija korona virusa.

Poseban problem u pogledu prijavljivanja nasilja u porodici za vreme vanrednog stanja predstavlja izostanak uvođenja alternativnih načina prijavljivanja nasilja koji bi omogućili da žene blagovremeno i bez rizika po svoju bezbednost zatraže pomoć.

Pojedine države su na različite načine pristupile ovom problemu i predvidele mere kao što je otvaranje prolaznih informacionih tačka u tržnim centrima koje omogućavaju da žene u uslovima koji garantuju poverljivost i zdravstvenu bezbednost zatraže pomoć, ali i mogućnost da upozore apoteke o situaciji u porodici sa kodnom porukom „Maska-19” koja se prenosi policiji. Pored toga, pojedine države su regrutovale i obučile poštanske radnike i vozače koji isporučuju robu da prepoznaju znakove zlostavljanja. U Srbiji nisu uvedeni alternativni načini prijavljivanja nasilja, a zabeleženi su slučajevi prekršajnog kažnjavanja žena koje su u vreme zabrane kretanja napustile svoje domove zbog nasilja u porodici kako bi zatražile pomoć, iako su objasnile razlog kršenja mere zabrane kretanja.²¹⁾

U javnom diskursu se mora jasno govoriti o svim vrstama porodičnog nasilja da bi se podigla svest u društvu i da bi se ono prepoznalo kao problem i devijantna pojava koja je rezervoar konflikata i za koju se moraju potražiti uzroci i ponuditi rešenja.²²⁾

18) World Health Organization, Coronavirus disease (COVID-19): Violence against women – dostupno na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-violence-against-women> (09.07.2021.)

19) Ristivojević, B. R. (2018). Da li je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici zakazao?, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 52, br. 1, str. 149.

20) Lepir, L., Šćepović, D. (2020). Profesionalne kompetencije zaposlenih u subjektima zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici, *Politeia*, vol. 10, br. 20, str. 122.

21) Više o tome: Pajvančić, M., Petrušić, N., Nikolin, S., Vladislavljević, A., Baćanović, V. (2020). *Rodna analiza odgovora na COVID-19 u Republici Srbiji, op.cit.*, str. 105.

22) Milašinović, S. M., Andrić, S. D. (2021). Fenomenologija nasilja u porodici kao društveno devijantne pojave u Srbiji, *Napredak - časopis za političku teoriju i praksu*, vol. 2, br. 1, str. 66.

U tom smislu, pored fizičkog, seksualnog i psihičkog nasilja, do posebnog izražaja u vreme pandemije došlo je ekonomsko nasilje, s obzirom na to da su se posledice izazvane pandemijom korona virusa odrazile i na finansijsku nezavisnost žena. Upravo finansijska nezavisnost žena predstavlja jedan od ključnih faktora sprečavanja nasilja u porodici pa je ovom pitanju neophodno posvetiti posebnu pažnju. Međutim, vanredna situacija je dovela do toga da je pitanje porodičnog nasilja marginalizovano imajući u vidu novonastale promene u načinu rada mehanizama za zaštitu od porodičnog nasilja i usmeravanju celokupnih državnih resursa ublažavanju posledica pandemije.

Žene širom sveta osetile su neravnopravnost kao jednu od posledica pandemije. Mnoge žene su ostale bez posla, moraju da vode brigu o porodici i ostaju kod kuće, što je zasnovano na diskriminatornoj politici i rodnim normama.²³⁾

Prema tome, neophodno je primeniti targetirane mere podrške u skladu sa socio-ekonomskim faktorima koji utiču na siromaštvo kao i na rizik od siromaštva usled krize izazvanje epidemijom COVID-19, posebno kada je reč o osetljivim društvenim grupama. Targetirane mere treba najdirektnije da odgovaraju na potrebe najugroženijih tokom epidemiološke krize.²⁴⁾

Imajući u vidu da se žrtve nasilja u porodici pretežno oslanjaju na pomoć civilnog društva, a ne države, značajno bi bilo povećati broj sigurnih kuća i pružiti im veću finansijsku i logističku podršku, kao i unaprediti njihovu dostupnost i funkcionisanje u uslovima pandemije.

Mere koje se odnose na ograničavanje kretanja predstavljaju veliki faktor rizika za nasilje u porodici tokom pandemije s obzirom na to da dolazi do bliskog kontakta između žrtve i nasilnika u ograničenom prostoru duže vreme, javlja se stres izazvan socijalnim, ekonomskim i psihološkim faktorima kao posledicama pandemije, žrtvama se ograničava mogućnost da se udalje od nasilnika i smanjuje se kontakt žrtve sa ljudima iz okruženja koji bi eventualno mogli da prepoznaju znake nasilja i pruže pomoć žrtvama. Uzimajući u obzir navedeno, neophodno je da nadležni organi i organizacije koje se bave ovim pitanjem pronađu nove načine pružanja pomoći i modele komunikacije sa žrtvama. U tom kontekstu, značajno bi bilo kroz masovne medije promovisati prijavljivanje nasilja, podsticati održavanje kontakta između obrazovnih institucija i mladih tokom perioda izolacije, omogućiti brže prijavljivanje nasilja nadležnim institucijama slanjem besplatnih kodova ili simbola na namenske telefonske brojeve, podsticati prijavljivanje slučajeva porodičnog nasilja od strane članova porodice, prijatelja i poznanika i u većoj meri pružiti zaštitu žrtvama koje prijavljuju nasilje. Pored toga, nadležne institucije bi trebale da stave fokus na porodice u kojima je već ranije prijavljivano nasilje i da obavezno i pravovremeno intervenišu radi provere sigurnosti porodičnog okruženja.²⁵⁾

23) Lugonjić, M., Arsenijević, O. (2021). COVID 19 i ljudska prava, *Tematski zbornik radova XXVII naučnog skupa međunarodnog značaja "Tehnologija, kultura i razvoj"*, Beograd, str. 9

24) *Posledice Kovid-19 na položaj osetljivih grupa i grupa u riziku uzroci, ishodi i preporuke*, United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, Swiss Agency for Development and Cooperation SDS, 2020., Beograd, str. 106 – dostupno na: http://socijalnouklucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2020/12/Posledice_Kovid-19_na_polozaj_osetljivih_grupa_i_grupa_u_riziku.pdf (10.07.2021.)

25) Sacco, M. A., Caputo, F., Ricci, P., et. al. (2020). The impact of the Covid-19 pandemic on domestic violence: The dark side of home isolation during quarantine, *Medico-Legal Journal*, Vol. 88, No. 2, str. 72.

ZAKLJUČAK

Nasilje u porodici predstavlja izuzetno kompleksnu i rasprostranjenu pojavu koja zahteva koordinisano delovanje svih državnih organa i drugih subjekata koji deluju sa ciljem pružanja pomoći i zaštite žrtvama porodičnog nasilja, a njihov zadatak je posebno složen u vreme pandemije.

Razmere i uticaj korona virusa doveo je ceo svet u situaciju u kojoj je uvođenje različitih mera sa ciljem suzbijanja korona virusa neophodno i ključno za očuvanje ljudskih života. Ove mere podrazumevale su zatvaranje granica, kućnu izolaciju, uvođenje policijskog časa, socijalno distanciranje i dr. Iako su uvedene sa ciljem da se spasi životi potencijalnih žrtava korona virusa, njihovo sprovođenje je istovremeno stvorilo veći stepen rizika od pojave nasilja u porodici.

U svakoj vanrednoj situaciji nasilje u porodici ima tendenciju rasta, a isto se pokazalo i u stanju pandemije korona virusa. Pokazatelj za ovakvo stanje jeste znatno veći broj poziva telefonskim linijama za pomoć žrtvama nasilja u porodici. U tom kontekstu treba posmatrati i zvanične statističke podatke koji ukazuju da je u pojedinim zemljama smanjen broj prijava nasilja u porodici u 2020. godini. Uzimajući u obzir da su zbog uvedenih mera žrtvama bile ograničene mogućnosti prijavljivanja nasilja, kao i to da im je bio otežan pristup svim pružaocima pomoći koji bi im obično bio dostupan, opravdano je pretpostaviti da je tamna brojka mnogo veća.

Prema tome, ključan zadatak svih država u vreme epidemije, a u pogledu sprečavanja nasilja u porodici, ogleda se u uvođenju alternativnih načina prijavljivanja nasilja koji bi omogućili da žrtve na najefikasniji i najbezbedniji način zatraže pomoć. Pored toga, neophodno je da osmisle nove i prilagode postojeće mehanizme pružanja zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici.

Uzimajući u obzir sve na šta je u radu ukazano, a odnosi se na pokazatelje porasta nasilja u porodici, nesumnjivo se može zaključiti da se nalazimo u pandemiji nasilja u toku pandemije korona virusa.

Maja Subotin, PhD, Assistant Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad

Jelena Matijašević, PhD, Full Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad

THE EFFECTS OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC ON DOMESTIC VIOLENCE

Abstract:

The Coronavirus pandemic has globally affected the emergence of unprecedented social disorders that have been reflected in different segments of each individual's life. Social distancing, restrictions of movement, work from home, travel bans, and other restrictive measures introduced to prevent the spread of the coronavirus have created an ideal environment for the increase of domestic violence. As a result of these measures, many victims of domestic violence were forced to be isolated with their abusers, risking new or escalating violent incidents. The economic consequences caused by the coronavirus pandemic have affected the financial independence of women, which is one of the key factors in preventing domestic violence. In the new state of emergency, the issue of domestic violence has been marginalized, and changes in the way that the mechanisms for protection against domestic violence are organized make it even more difficult to provide the necessary support. A multidimensional social problem such as domestic violence requires a more committed multidisciplinary approach from mental health services and proactive effort of all protection subjects during the pandemic.,

Keywords: *Coronavirus, Pandemic, Domestic Violence, Violence against Women*

LITERATURA

1. Balkanska istraživačka mreža, *Koronavirus i nasilje u porodici: Kad dom nije najsigurnije mesto* – dostupno na: <https://javno.rs/vest/koronavirus-i-nasilje-u-porodici-kad-dom-nije-najsigurnije-mesto> (09.07.2021.)
2. Bugarski, T. D. (2018). Borba protiv nasilja u porodici u praksi nadležnih organa u Novom Sadu, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 52, br. 1, str. 95-121.
3. Grbić Pavlović, N. (2020). *Nasilje u porodici u doba pandemije - Uticaj preventivnih mjera za korona virus na nasilje u porodici u Bosni i Hercegovini*, Friedrich-Ebert-Stiftung, Sarajevo
4. Jugović, S. M. (2018). (Ne)delotvornost Zakona o sprečavanju nasilja u Republici Srbiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 5, br. 3, str. 961-975.
5. Kluger, J. (2021). Domestic Violence Is a Pandemic Within the COVID-19 Pandemic, *Time* – dostupno na: <https://time.com/5928539/domestic-violence-covid-19/> (10.07.2021.)

6. Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine – dostupno na: <https://rm.coe.int/1680462540> (01.07.2021.)
7. Lepir, L., Šćepović, D. (2020). Profesionalne kompetencije zaposlenih u subjektima zaštite i podrške žrtvama nasilja u porodici, *Politeia*, vol. 10, br. 20, str. 121-138.
8. Lugonjić, M., Arsenijević, O. (2021). COVID 19 i ljudska prava, *Tematski zbornik radova XXVII naučnog skupa međunarodnog značaja "Tehnologija, kultura i razvoj"*, Beograd, str. 4-16.
9. Milašinović, S. M., Andrić, S. D. (2021). Fenomenologija nasilja u porodici kao društveno devijantne pojave u Srbiji, *Napredak - časopis za političku teoriju i praksu*, vol. 2, br. 1, str. 57-68.
10. Mušić, S. (2018). Nasilje u porodici kroz pravni okvir u Bosni i Hercegovini, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, br. XXVI, str. 168-189.
11. Pajvančić, M., Petrušić, N., Nikolin, S., Vladisavljević, A., Baćanović, V. (2020). *Rodna analiza odgovora na COVID-19 u Republici Srbiji*, Misija OEBS-a u Srbiji i Ženska platforma za razvoj Srbije 2014-2020, Beograd
12. *Posledice Kovid-19 na položaj osetljivih grupa i grupa u riziku uzroci, ishodi i preporuke*, United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner, Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, Swiss Agency for Development and Cooperation SDS, 2020., Beograd – dostupno na: http://socijalnouklucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2020/12/Posledice_Kovid-19_na_polozej_osetljivih_grupa_i_grupa_u_riziku.pdf (10.07.2021.)
13. Republički zavod za statistiku, Statistika pravosuđa – dostupno na: <https://www.stat.gov.rs/oblasti/pravosudje/> (15.07.2021.)
14. Ristivojević, B. R. (2018). Da li je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici zakazao?, *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, vol. 52, br. 1, str. 137-152.
15. Sacco, M. A., Caputo, F., Ricci, P., et. al. (2020). The impact of the Covid-19 pandemic on domestic violence: The dark side of home isolation during quarantine, *Medico-Legal Journal*, Vol. 88, No. 2, str. 71-73.
16. Spasić, D., Radovanović, I. (2019). Kontekst zaštite od nasilja u porodici i zloupotrebe oružja - zakonodavni okvir i rezolucija 1325 u Srbiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, vol. 58, br. 83, str. 145-162.
17. World Health Organization, Coronavirus disease (COVID-19): Violence against women – dostupno na: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19-violence-against-women> (09.07.2021.)
18. Zakon o sprečavanju nasilja u porodici ("Sl. glasnik RS", br. 94/2016)

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

616.98:578.834]:34(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Правнички дани - проф. др Славко Царић (18 ; 2021 ; Нови Сад)

Право и друштво у условима пандемије : [зборник радова] = Law and society in times of pandemic : [proceedings] / XVIII међународни научни скуп "Правнички дани проф. др Славко Царић", 24. септембар 2021, Нови Сад = 18th International Scientific Meeting Legal Days - Prof. Slavko Carić PhD ; [уредник Мирко Кулић]. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2021 (Нови Сад : НС Мала књига +). - 400 стр. : граф. прикази, табеле ; 24 cm

Тираж 150. - Стр. 19-22: Уводна реч / Мирко Кулић = Introductory speech / Mirko Kulić. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз сваки рад.

ISBN 978-86-86121-45-5

а) Пандемија - Правни аспект - Зборници

COBISS.SR-ID 45441801